

İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi
Journal of the Human and Social Science Researches
[2147-1185]

[itobiad], 2019, 8 (1): 151/162

Mimarın Mesleki Kimlik Algısının Boyutları

Dimensions of Professional Identity Perception of the Architect

Beyza ONUR İŞİKOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık
Bölümü
Dr., Karabuk University, Faculty of Architecture, Department of
Architecture
beyzaonurr@gmail.com
Orcid ID: 0000-0001-8246-9571

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 20.06.2018
Kabul Tarihi / Accepted : 16.12.2018
Yayın Tarihi / Published : 05.03.2019
Yayın Sezonu : Ocak-Şubat-Mart
Pub Date Season : January-February-March

Atıf/Cite as: ONUR, B. (2019). Mimarın Mesleki Kimlik Algısının Boyutları. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 8 (1), 151-162. Retrieved from <http://www.itobiad.com/issue/43055/446358>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU- Karabuk University, Faculty of Theology, Karabuk, 78050 Turkey. All rights reserved.

Mimarın Mesleki Kimlik Algısının Boyutları

Öz

21. yüzyılda üretim ilişkilerinin değişimi bağlamında mimarlık pratiği de dönüşüme uğramış ve bu pratik hizmet sektörünün önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Buna bağlı olarak bu mesleğin eyleyicilerinden olan mimarların da toplumsal ve mesleki anlamda dönüşümü kaçınılmaz olmuştur. Mimarlık meslek pratiği içinde sayıca geniş ölçüde yer tutan ücretli çalışan mimarların bu değişim ve dönüşüm sürecinden en fazla etkilenen grup olduğu açıktır. Bu kapsamdan hareketle çalışmada, değişen meslek şartları zemininde, özel bürolarda ücretli çalışan mimarların mesleki kimlik algısını belirleyen faktörlerin açığa çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu algının belirlenmesi, ücretli çalışan mimarların kendi meslek pratikleri ve toplumsal kimlikleriyle kurdukları ilişkiyi okumak ve kimlik bilinçlerini çözümleyebilmek için önemlidir. Bu nedenle başkent Ankara’da özel büroda ücretli çalışan 55 mimarla derinlemesine görüşme yöntemiyle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bu görüşmeler sonucunda mimarların kimlik algısının boyutlarını; mesleki eğitim süreci ve bu eğitim sürecinden köklenen meslek ideolojilerinin oluşturduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mimarlık, Mimar, Kimlik, Meslek İdeolojisi, Mimarlık Eğitimi.

The Dimensions of the Architect’s Perception of Professional Identity

Abstract

As part of the change in relations of production in the 21st century, architectural practice has also undergone a transformation and become an important component of the service sector. Accordingly, social and professional transformation of architects have become inevitable as well. Within this context, the present study aims to reveal the factors determining the perception of the architects who hire themselves out in the private offices as a result of changing occupational conditions, of professional identity. Determination of this perception is important for reading the relationship of the architects who hire themselves out, with their professional practices and social identities, and analyzing their sense of identity. Therefore, face-to-face and in-depth interviews have been conducted with 55 architects who hire themselves out in private offices in Ankara. According to the findings from the interviews, it is ascertained that vocational education and professional ideologies rooted in this training constitute the dimensions of the architects' perceptions of identity.

Keywords: Architecture, Architect, Identity, Professional Ideology, Architecture Education.

Giriş

Mimarlık meslek pratiğinin bir takım girdilerini oluşturan ekonomik, sosyal, ideolojik ve politik etkenler mimarın kendisini, kimlik bilincini, mesleğiyle kurduğu ilişkisini ve mesleğini algılayıp değerlendirme biçimini yakından etkilemektedir. Tüm bu bileşenlerle şekillenen bir meslek pratiğini tartışmak, eş zamanlı olarak mimarı, onun sosyal rolünü ve mesleğiyle kurduğu ilişkiyi tanımlamayı gerektirmektedir.

Mimar denilen meslek insanının mesleğiyle kurduğu ilişkiyi ve kendisine yönelik algısını tartışmak için Althusser'in "bilim adamlarının kendiliğinden felsefesi" kavramı belirleyicidir. Bilim-felsefe ayrılığı üzerinden; felsefenin bilimi sömürüsü noktasında bilim adamlarının duruşundan bahseden Althusser'e göre (1990, 105), "bilim adamlarının kendiliğinden felsefesi" (BKF), bilim adamlarının dünya üzerindeki düşüncelerinin tümü değil, yalnızca kendi bilimsel pratikleri ve düşünceleri (bilinçli ya da değil) anlamına gelmektedir.

Meslek insanının kendi mesleğiyle kurduğu ilişkiyi tanımlamada önemli bir başka kavram olan "meslek adamının kendiliğinden ideolojisi" ise sosyolog Nalbantoğlu tarafından kullanılmıştır. Nalbantoğlu'nun, Althusser'in "BKF" kavramı üzerinden giderek oluşturduğu kendiliğinden ideoloji kavramı, "meslek gruplarının kolektif bilinçaltı" olarak açıklanmaktadır. Bu durumda mimarın "kendiliğinden ideolojisi" için; mevcut ideolojilerin oluşturduğu bir ortamda mimarın bilinçli ya da bilinçsiz olarak kendi mesleğini algılama ve tanımlama biçimidir denilebilir (Nalbantoğlu, 1995; Gurallar, 1997, 32).

Bu makalede¹, "meslek adamının kendiliğinden ideolojisi" kavramından yola çıkılarak, günümüzde mimarlık pratiğinin değişen şartlarında, özel bürolarda ücretli çalışan mimar kesiminin kendi mesleki kimlik algısı ve bu algıyı belirleyen etkenlerin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Çalışmada, mimarların tasarımcı kimliğiyle ve mimari üretimdeki rolleri önemsendiğinden; çalışmanın kapsamı küçük-büyük ölçekli mimarlık bürolarına erişilebilen başkent Ankara'da özel bürolarda ücretli olarak çalışan mimarlarla sınırlandırılmıştır. Meslek pratiği içinde daha az sayıda bulunan kamuda ücretli çalışan mimarlar ise yapı tasarımı ve üretiminde özel büroda çalışan ücretli mimarlar kadar etkin olmadıklarından çalışma kapsamı dışında tutulmuşlardır.

Bu kapsamda, kartopu örneklem seçimiyle ulaşılan, farklı yaş gruplarına ve iş deneyimlerine sahip 55 ücretli çalışan mimarın kendi kimlik algısını belirlemek için derinlemesine görüşme yönteminden yararlanılmıştır².

¹ Bu makale, "Beyaz Yakalı Üretken İşçi" Olarak Mimar: Meslek Pratiği ve Sınıf Algısı başlıklı doktora tezinin bir parçasıdır. Değerli katkılarından dolayı Prof. Dr. Neşe Gurallar ve Dr. Öğr. Üyesi S. Tankut Gülhan'a teşekkür ederim.

² Bu çalışma için, Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından derinlemesine görüşme sorularının etik kurallara uygun olduğuna yönelik onay alınmıştır.

Yapılan derinlemesine görüşmelerle mimarların meslekleriyle ilişkileri ve kimlik bilinçleri çözümlenmeye çalışılmıştır. Özel büroda ücretli çalışan mimarların kimlik algılarının okunmasında; almış oldukları eğitimin niteliği, bu eğitim sürecinin öğretileri ve mimara kazandırdığı nitelikler, mimarların meslek pratikleriyle kurdukları ilişki biçimleri, profesyonel meslek ideolojilerine dair görüşleri değişkenler olarak değerlendirilmeye katılmıştır.

Mimar ve mimarlık mesleği ile ilgili tartışmalar literatürde çeşitli perspektiflerden değerlendirilerek birçok çalışmaya konu olmuştur. Türkiye’de mimarlığın Osmanlı’dan itibaren bir meslek olarak gelişimi ve mimarların profesyonelleşme sürecini ele alan çalışmaların bulunduğu gibi (Baydar, 1989), Türkiye’de yakın tarihsel dönemin mimar ve mimarlık mesleği zihniyetini kavramayı amaçlayan çalışmalar da bulunmaktadır. Bu bağlamda, Batuman’ın doktora çalışması (2006), Türkiye’de 1970’li yıllarda sosyal ortamı şekillendiren hızlı kentleşme döneminde, kentsel sorunlar ve kent politikalarının özerk bir mücadele alanı haline geldiğini ele almakta ve bu mücadelenin ortaya çıkışını mimar ve plancıların toplumsal rolüne odaklanarak incelemektedir. Bu mücadele alanında belirli rol oynayan meslek insanlarının sosyal alanı üretmedeki toplumsal rolü, dönemin mimar kimliğini tanımak anlamında da yol gösterici niteliktedir. Bunun yanında Göle de (1998), “Mühendisler ve İdeoloji” adlı kitabında meslek insanlarının toplumsal dönüşümde oynadıkları rolü tarihsel süreçte yaşanan olaylarla analiz edip, mühendis ideolojisi ve sanayi toplumu arasındaki ilişkiyi sorgulamaktadır. Tüm bu araştırma sürecinin sonucunda bu meslek insanlarının toplumsal dönüşümlerde öncü bir görev görüp göremeyeceği sorularına da yanıt aranmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak Öncü’nün de (1996), Göle (1998) ile benzer olarak paylaştığı temel argüman; ulusal kalkınma söyleminin egemenliği, ikameci sanayileşme ve ideolojinin önemi ile meslek insanlarının tarihsel koşullar altında öncü bir pozisyon üstlendiğidir.

Mimar, mimar kimliği ve meslek pratiğinin bilişsel arka planı bağlamında toplumcu rollerin ve politik konumların önemini altını çizen bu çalışmaların dışında, mimarın mevcut üretim koşulları altında mimar-özne kimliğinin nasıl inşa edildiğini analiz eden çalışmalar da vardır. Mimarlık-kapitalizm üzerine olan literatür, diğer taraftan, kapitalizmin aracı haline gelen mimarlık meslek pratiğinde özne olarak kimliğin hangi yöntemlerle biçimlendirildiğine, sermaye-mimar arasındaki bağın nasıl kurulduğuna ve emek süreçlerindeki dönüşümlere işaret etmektedir. Bu bağlamda, Tafuri (1988) mimarlığın mevcut kapitalist sistemde alternatifler üretmeyeceğini belirterek kapitalist üretim biçiminin mimari pratik üzerindeki etkisini eleştirmektedir ve bu noktada mimarın toplumcu işlevinden uzaklaşarak bu sistemin bir aracısı olması yönünde bir bakış sunmaktadır. Tafuri gibi Deamer da (2015), mimar denilen meslek insanını kapitalist süreçte okumaya çalışmaktadır ve işçi olarak gördüğü mimarı, yerleşik işçi tanımından öteye taşıyarak, tartışmalarını yaratıcı emek ve ürün üzerinden

yapmaktadır. Deamer (2014), başka bir çalışmasında ise 15. yüzyıldan post-endüstriyel döneme kadar olan süreçleri dönemlere ayırmakta ve kapitalist üretimle mimari pratik arasındaki ilişkiyi, pratik-ürün ve mimar üzerinden sorgulamaktadır.

Türkiye ölçeğindeki mimarlık-kapitalizm tartışmalarında ise, Türkiye’de üretim ilişkilerinin değiştiği süreçte mimar ve mühendislerin panoramasını veren ve özne-mimarın kapitalist üretimin aracı konumunda olmasına yönelik bakış sunan bir analiz olarak Artun’un (1999) çalışması örnek gösterilebilir. Türkiye’de mimar-mühendis meslek gruplarının ekonomik sınıf konumu ve ideolojik yönelimlerini belirlemek üzere ise Köse ve Öncü’nün (2000) çalışmaları önemlidir. Köse ve Öncü bu çalışmalarında mimar-mühendis grupları ile görüşerek, ekonomik ve ideolojik konum ve yönelimlerini kategorize etmişlerdir.

Türkiye’de mimar kimliği ve meslek pratiğini ele alan başka bir çalışma olarak Kennedy’nin (2005) doktora tezi gösterilebilir. Bu çalışmada, büro sahibi mimarlarla yapılan görüşmelerle mimarların meslek pratiklerini etkileyen faktörler belirlenmiş ve mimarların “meslek ideolojilerinin” ortak “habitus”larının ana birleştiricisi olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Bu çalışma ise mimarlık pratiğinde sayıca en fazla yer tutan özel büroda ücretli çalışan mimar grubunun mesleki kimlik algısını araştırmakta ve bu yönüyle literatürdeki diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Bu noktadan hareketle çalışmanın izleyen bölümünde öncelikle Türkiye ve Ankara’da özel büroda ücretli çalışan mimar kesiminin genel profili ortaya çıkarılacak ve sonrasında bu kapsamdaki mimar grubunun kendi mesleki algısına yönelik görüşleri sunulacaktır.

Türkiye ve Ankara’da Özel Bürolarda Ücretli Çalışan Mimarların Genel Profili

Türkiye’de 2015 yılı başında Mimarlar Odasına kayıtlı toplam üye sayısının 47. 847’dir. Çalışmanın kapsamını oluşturan Ankara Şubesi, 8.216 üye ile bu sayının yaklaşık %18,2’sini oluşturmaktadır. 2016 yılı başı itibariyle Türkiye’de Mimarlar Odasına kayıtlı toplam üye sayısının 47. 862 olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın kapsamını oluşturan Ankara Şubesi, 8.514 üye ile bu sayının yaklaşık %17,8’ini oluşturmaktadır. 2017 yılı verilerine bakıldığında ise Mimarlar Odasına kayıtlı toplam üye sayısının 51.946 olduğu ve Ankara Şubesi’nde %15,58’lik oranla 8.855 kayıtlı üye mimar olduğu tespit edilmiştir (www.mimarlarodasi.org.tr) (Tablo 1).

Tablo 1. 2015-2017 yıllarında Ankara şubesine kayıtlı mimar sayısı

Yıllar	Ankara Şube (Kayıtlı Mimar)	TMMOB Toplam (Kayıtlı Mimar)	%
2015	8.216	47.847	18,2

2016	8.514	47.862	17,8
2017	8.855	51.946	15,58

Bunun yanında çalışmada, 2016 yılı kapsamında, TMMOB ve Mimarlar Odası Ankara Şubesi'ne kayıtlı tüm mimarların çalışma biçimleri araştırılmıştır (Tablo 2, Tablo 3) (Mim. Odası çalışma raporu, 2016). Bu araştırmayla, Ankara'da güncel mimarlık pratiğinde büro sahibi olarak çalışan mimarların ve özel büroda ücretli olarak çalışan mimar sayılarının ve birbirilerine göre oranlarının belirlenmesi hedeflenmiştir.

Tablo 2. TMMOB üyesi mimarların çalışma biçimleri (2016)

Çalışma biçimi	Üye sayısı
Büro Tescil Belgeli - serbest	9268
Yapı denetim	3264
Şantiye şefi (büro tescil belgesiz)	3022
Diğer	32308
Toplam	47862

Tablo 2'den elde edilen veriler ışığında, Türkiye'de 2016 yılında TMMOB üyesi mimarların çalışma biçimlerinin ağırlıklı olarak ücretli olarak çalışan kesime ait olduğu söylenebilir. Tasarımcı kimliğiyle proje üreten büro sahibi mimarların oranı ise %19'luk bir kesimi temsil etmektedir.

Tablo 3. Mimarlar Odası Ankara Şubesi'ne kayıtlı mimarların çalışma biçimleri (2016)

Çalışma biçimi	Üye sayısı
Büro Tescil Belgeli - serbest	1081
Yapı denetim	620
Şantiye şefi (büro tescil belgesiz)	482
Diğer	6331
Toplam	8514

Tablo 3'den elde edilen verilere göre, Türkiye ölçeğinde olduğu gibi Ankara'da da mimarların çalışma biçimleri ağırlıklı olarak ücretlilik üzerinden belirlenmektedir. Yukarıdaki verili bilgilerden büro sahibi mimar grubunun temsil ettiği oranın %13 olduğu görülmektedir.

Yöntemin, Örneklem Grubunun Oluşturulması ve Mimarların Mesleki Kimlik Algılarına Yönelik Görüşleri

Çalışmanın kapsamını oluşturan özel büroda ücretli çalışan mimarların kendi mesleki kimliklerine yönelik görüşlerini anlamak için derinlemesine görüşme yöntemine gidilmiştir. Derinlemesine görüşme yöntemi, büyük örneklem gruplarından çok, az sayıdaki bireylerden onların gerçekliklerinin yaşayan bir resmini oluşturmayı hedeflemektedir. Bu yöntemde, karmaşık,

belirsiz bir veri yığını gibi görünen söylemlerin içinden anlamlı temalar, kategoriler ve eğilimler çıkarılmaktadır ve görüşülenin doğrudan ifadelerinin alıntıları ile veri oluşturulmaktadır. Elde edilen nitel verinin analizinde ise fikirler, kavramlar, temalar metnin tekrar tekrar okunmasından sonra oluşmaktadır. Kavram ve kategoriler, kodlar olarak ayrıştırılırken; kodlamalar bütüne ulaşmada yönlendirici bir görevi üstlenmektedir (Fielding, 2001, 154). Her bir kod, bir grup kelimeyi sınıflandırmak için kullanılan bir semboldür. Kodlar ve işaretler, belirli tipteki örnekleri bir araya getirmeye ve onları metin içinde bulmayı sağlayan düzenleyici işaretlerdir. Kodlar, araştırma konusunun ana kavramlarından oluşabileceği gibi görüşmecinin metinde sıklıkla tekrarladığı, odaklanılan kavramlar da olabilir. Verilerin bu şekilde düzenlenmesi ile kavramsal kategoriler arasında karşılaştırma yapmak, bağlantılar kurmak ve hangi veri grubunun daha anlamlı olduğunu görmek mümkündür. Bu nedenle niteliksel analizde en önemli adım verileri kodlamaktır (Kümbetoğlu, 2012).

Bir niteliksel araştırma yöntemi olan derinlemesine görüşme tekniğini az sayıda kişiden detaylı bilgi edinebilmek istendiğinde, sorun alanındaki kişilerin görüş, düşünce, fikir, bakış açısı ve deneyimlerinin önemli olduğu durumlarda, belirli gereksinimler doğrultusunda belirli verilere ihtiyaç duyulduğunda, sosyal gerçekliğin kavranmasında anlam ve yorumlamanın önemine inanıldığında kullanmak yararlıdır. Başka bir deyişle, derinlemesine görüşmeler, araştırılan konu etrafında bireylerin görüş, düşünce ve değerlendirmelerini bir araya getirerek veri oluşturmayı hedeflemektedir. Anlamlara, niyetlere, beklentilere bakarak, bireylerin dünyalarını nasıl oluşturdukları, dış dünyaya ilişkin algıları ile sosyal çevrelerini nasıl değerlendirdikleri ortaya koyulmaktadır (Kümbetoğlu, 2012).

Bu bağlamda, özel bürolarda ücretli çalışan mimarların meslekleri ile kurdukları ilişkilerini ve kimlik algılarını belirlemek üzere bir alan çalışması yapılmıştır. Başkent Ankara’da, çeşitli özel mimarlık bürolarında 55 ücretli çalışan mimar ile derinlemesine görüşme tekniğiyle desteklenen yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilerin sayılarının belirlenmesi kişilere sorulan sorulardan alınan cevapların genel bir model oluşturmasına bağlı olmuştur. Bir başka deyişle, alınan cevaplar araştırmanın amacıyla eşleşmeye ve genel bir dokuya ulaştığında, 55 görüşmenin ardından alan çalışmasının tamamlandığına karar verilmiştir. Yirmi bir (21) erkek, otuz dört (34) kadın mimardan oluşan örneklem grubuna kartopu örneklem³ yöntemiyle ulaşılmıştır. Örneklemin oluşumunda; mimari büroların Ankara’nın farklı noktalarında bulunması ve farklı ekonomik sermaye gruplarını temsil etmesi örneklem çeşitliliğini oluşturması bakımından yararlıdır. Görüşmeler öncesinde her bir görüşmeciye etik formu

³ Araştırma alanındaki kişilerden diğer kişilere ulaşarak, bir kartopu gibi, yeni kişilere ulaşıldıkça örneklemin büyümesidir.

imzalatılmış ve görüşmecilerin izni ile görüşmeler ses kaydı olarak alınmıştır.

Görüşülen örneklem grubuna kişisel bilgiler dışında kendi mesleki algularını ve kimliklerini tanımlayabilmeleri için 21 açık uçlu soru daha yöneltilmiştir⁴. Bu soruların içeriği; mimarların almış oldukları eğitim sürecinin onlara nasıl bir meslek insanı misyonu yüklediği, mimarlık eğitiminin meslek ideolojisini olumlama üzerine etkileri, eğitim süreciyle birlikte mesleki kimliklerinin ne şekilde karakterize olduğu, mimarların kendi meslek pratikleriyle kurdukları ilişki, mesleğin geleceğine yönelik görüşler ve mimar olmanın kendilerine hissettirdikleri ve kazandırdıkları üzerinedir. Buna göre, görüşmelerden elde edilen veriler aşağıda açıklanmaktadır:

Görüşülen örneklem grubu, mimarı; üreten, tasarlayan, yaratan, elit, idealist ve sanatçı kişi olarak tarif etmektedirler. Onlara göre mimar, entelektüel ve sanatçı yönüyle toplumdaki saygın kişilerdir.

Görüşülen ücretli çalışan mimarların büyük kısmı eğitime ilk başladıklarında mimarlık mesleği hakkında net bir bilince sahip olmadıklarını söylemişlerdir. Genellikle çevrenin yönlendirmesi, medyanın etkisi, sınav sistemi doğrultusunda yapılan tercihlerle bu mesleği seçmişlerdir. Mimarlık eğitimi ile birlikte farklı düşünebilmeyi, vizyon sahibi olup eleştirel bakabilmeyi, kalıpları yıkmayı, çevreye farklı bakmayı, farkındalık konusunda gelişmeyi öğrendiklerini belirtmişlerdir. Eğitim sürecinin sonunda farklı bireyler olarak çıktıklarını eklemişlerdir. Bu olgularla birlikte mimarlık eğitiminde özgür düşüncelerle somut bir ürün ortaya koyabilmeyi bu eğitimin tatmin eden yönleri arasında gördüklerini aktarmışlardır.

Ücretli çalışan mimarlar, mimarlık eğitiminin meslek ideolojisi kazanma konusunda en büyük etken olduğu düşüncesindedirler. Mimarlık eğitimi onlara, tasarlayıp-üreten mimarların diğer insanlardan farklı olması gerektiğini, bilinen "saygın ve elitist mimar" imajını öğretmiştir. Mimarlık eğitimi sürecinde mimar olmanın değerinin kendilerine hissettirildiğini ifade etmişlerdir.

Mimarlık eğitiminin kazandırdığı saygın mimar imajına rağmen, eğitimin çelişki barındırdığını ifade etmektedirler. Sahip oldukları meslek ideolojisini eğitim sürecinde kazanmışlardır. Ancak eğitim süreci ile reel pratikte eşleşememe olduğunu söylemişlerdir.

Görüşülen örneklem grubu, genel olarak zorlu çalışma koşullarından bahsetse de tercih durumunda yine mimar olmayı seçeceklerini söylemektedirler. Bu mesleğin en tatmin edici tarafını "üretim sürecinin içinde yer alabilmek" olarak tarif etmektedirler. Bunun yanında mimar denilen meslek insanını, her konuda bilgisi olan, toplumda itibar gören,

⁴ Derinlemesine görüşmelerde mimarlara yöneltilen sorular, bu çalışmanın ek kısmında yer almaktadır.

kendine özgü, kararlı, üretken, farklı düşünebilen ve eleştirel bakabilen kişi olarak tanımlamaktadırlar. Mimar unvanı almanın bir ego getirdiğini ve bunun nedeninin eğitimde kazanılan olgulara bağlı olduğunu belirtmişlerdir. Mimar olmanın kendilerini diğer insanlardan bir miktar farklı kıldığını (bakış açıları bağlamında) toplumun gözünde mesleğin tarihi itibarı ve medya etkisi gibi nedenlerle sosyal konum bağlamında üstün görüldüklerini ifade etmişlerdir. Ancak kendi kendilerine bu tür bir üstünlük düşüncesi yüklemediklerini söylemektedirler. Bu durum çalışılan büronun niteliğine göre farklılık göstermektedir. Bürolarda tasarım yapabilen ücretli mimarlar, üreten bir birey olarak, mimarlığın getirdiği farklılık bilincine ve üstünlük konumuna inanmaktadırlar. Ayrıca mimarların büyük çoğunluğunun ego sahibi olduğunun bunun nedeninin alınan eğitimle ilişkili olduğunu belirtmektedirler. Uzun süreli ücretli çalışan mimarlar, mesleki egolarının olmadığını aktarmaktadırlar. Meslek yaşantısında mesleki tatmin olmasa da, mimarlık mesleğinin ve mimarlık eğitimi öğretilerinin kazandırdıkları onları mutlu etmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda özel bürolarda ücretli çalışan mimarların mesleki kimlik algısını oluşturan asıl etkenin mimarlık eğitimi ve profesyonel meslek ideolojilerinin oluşturduğu görülmüştür. Ücretli çalışan mimarlar arasında çalışma koşulları ve yapılan işlerin niteliği farklılaşsa da alınan eğitimin bir sonucu olarak ortak mesleki ideolojilere sahip oldukları görülmektedir. Başka bir deyişle, mimarlığın eğitim süreci ve öğretileri bu mimarları ortak bir meslek ideolojisi çatısında buluşturmaktadır.

Mesleğin tüm zorluk ve kısıtlarına rağmen yapı üretiminde yer almanın ve somut bir yapı ürününün ortaya çıkma sürecine katkıda bulunmanın tatmin edici olduğu noktasında ortak görüşe sahip oldukları görülmüştür. Bu tür bir mesleki tatmin olgusunun en önemli kaynağı mimarlık eğitimi sürecinden kaynaklanmaktadır. Bu görüşün dayanağı; mimarların “kendiliğinden meslek ideolojileri” dir. Mimar, kendiliğinden meslek ideolojisini -yukarıda da belirtildiği gibi- mimarlık eğitimi sürecinde kazanmıştır. Zira görüşülen mimarlar mimarlık eğitimi sürecinde “mimar kimliklerinin” şekillendiğini ve çoğunlukla yüklenen “tasarımcı, yaratıcı mimar” ve “sanatçı kişi” imgesi ile bu okullardan mezun olduklarını aktarmışlardır.

Derinlemesine görüşmelerden mimarlık eğitimi-meslek ideolojisi kapsamında elde edilen bulgular neticesinde; meslek ideolojisinin oluşumunun, mimarlık eğitimi ile doğrudan ilişkisinin olduğu belirlenmiştir. Görüşülen örneklem grubu, mimarlık eğitimi sürecinde “tasarımcı, sanatçı, entelektüel ve seçkin” meslek insanı kimliğinin olumlandığını; mimarı diğer meslek insanlarından farklı kılan olgunun, “tasarlama” “yaratma” ve “üretme” yetileriyle belirlendiğini aktarmışlardır. Böylece, “sanatçı, entelektüel ve üretken meslek insanı” olarak “mimar”

figürünün, mimarlık eğitimi sürecinde öğrenildiği, bu yönüyle mimarın meslek ideolojisinin, esasında mimarlık eğitim sürecinin bir parçası olduğu ve mimarın kimlik bilincini oluşturan asıl olguların eğitim süreci ve bu eğitim sürecinin getirdiği profesyonel meslek ideolojisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

- Althusser, L. (1990). *Felsefe ve Bilim Adamının Kendiliğinden Felsefesi*, İstanbul: Verso Yayınları.
- Artun, A. (1999). *Fordizmin ve Mühendisin Dönüşümü*, Ankara: TMMOB Yayınları.
- Batuman, B. (2006). *Spaces of Counter-Hegemony: Turkish Architects and Planners As Political Agents in the 1970s*, Doktora Tezi, Binghamton University, Binghamton.
- Baydar, G. (1989). *The Professionalization of the Ottoman-Turkish Architect*, Doktora Tezi, University of California, Berkeley.
- Deamer, P. (2014). *Architecture and Capitalism – 1845 to the Present*, London and New York: Routledge.
- Deamer, P. (2015). *The Architect as a Worker; Immaterial Labor, The Creative Class, and The Politics of Design*, London and New York: Bloomsbury Academic.
- Fielding, N. (2001). Coding and Managing Data, N. Gilbert (Ed.), *Researching Social Life*, London: Sage Publication.
- Göle, N. (1998). *Mühendisler ve İdeoloji*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Gurallar, N. (1997). *İdeoloji Mimarlık İlişkisi ve Türkiye’de Halkevi Binaları (1932-1946)*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İnternet: 2015-2017 yıllarında Ankara şubesine kayıtlı mimar sayısı. URL: <https://webcitation.org/http://www.mimarlarodasi.org.tr/?sayfa=mop&sub=ud>, Erişim Tarihi: 13.06.2017.
- Kennedy, F.N. (2005). *The Ethos of Architects Towards an Analysis of Architectural Practice in Turkey*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köse, A., Öncü, A. (2000). Türkiye’de mühendis-mimarlar: ekonomik sınıf konumları ve ideolojik oluşumları, *Toplum ve Bilim*, 85, 12-16.
- Kümbetoğlu, B. (2012). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Mimarlar Odası 44. Dönem Çalışma Raporu, (2016), Ankara: TMMOB Yayınları.

- Nalbantoğlu, H.Ü. (1995). *Yaratıcı deha: Bir Modern Sanat Tabusunun Anatomisi, Sanat ve Tabular- Mayıs 95 Sempozyumuna hazırlık konferansları ve panel toplantıları*, Ankara.
- Onur, B. (2017). *“Beyaz Yakalı Üretken İşçi” Olarak Mimar: Meslek Pratiği ve Sınıf Algısı*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öncü, A. F. (1996). *The State and Engineers: A Historical Examination of the Union of Turkish Chambers of Engineers and Architects*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Alberta, Edmonton.
- Tafari, M. (1988). *Architecture and Utopia; Design and Capitalist Development*, Cambridge: The MIT Press.

Ek - Derinlemesine Görüşme Soru Listesi

Kişisel Bilgilere Yönelik Sorular

- Görüşmenin yapıldığı kent
- Doğum tarihiniz?
- Doğduğunuz mekânın/kentin özelliği nedir? (köy, kasaba, küçük kent, metropol)
- Ailenizin sosyo-ekonomik durumunu nasıl tarif edersiniz?
- Üniversite sonrasında mesleki branşla ilgili üst eğitim aldınız mı?
- Kaç yıldır mimar olarak çalışıyorsunuz?
- Çalıştığınız iş yerinde konumunuz nedir? (işveren ya da ücretli çalışan)
- Çalıştığınız iş yerinin niteliği nedir? (mimari tasarım bürosu, yapı denetim, diğer...)
- Çalıştığınız yerde genellikle ne tür işler yapıyorsunuz?
- Uzmanlaştığınız yapı türleri hangileridir?

Mimarlık Eğitimine Yönelik Sorular

- Mimarlık eğitimi nasıl seçtiniz?
- Eğitime ilk başladığınızda mimarlık hakkında ne biliyordunuz?
- Eğitim süresince zihninizde ne tür bir “mimar” imajına sahiptiniz?
- Aldığınız eğitim meslek yaşantınız için yeterli midir? Değilse hangi alanlarda eksiklik görüyorsunuz?
- Mimarlık eğitimi almış olmanın sizi tatmin eden yönleri nelerdir?
- Mimarlık eğitimi almak için yetenekli olmak gerektiğini düşünüyor musunuz?

- Mimarlığı anlayabilmek ve yorumlayabilmek için bu eğitimi görmek şart mıdır size göre?
- Mimarlık öğrencilerinin bir meslek ideolojisine sahip olmaları üzerinde eğitimin rolü nedir?
- Müşterilerinizin ya da toplumun eğitilmiş olması sizin için ne derecede önemlidir?

Mimar Kimliğinin Tanımlanmasına Yönelik Sorular

- “Mimar” denilen meslek insanını nasıl tanımlarsınız?
- Kişisel tarzın, bir mimarın başarısı üzerine etkisi var mıdır?
- Mimar olmanın sosyal konum olarak size bir üstünlük sağladığını düşünüyor musunuz?
- Sosyal statü bakımından kendinizi nerede görüyorsunuz?
- Mimar olmanın kişiliğinizi ve görünümünüzü etkilediğini düşünüyor musunuz?
- Meslekte ilerledikçe mimar olarak kendinizde ne tür değişimler gözlemliyorsunuz?
- Mimarların eğitim, bakış açısı vb. sebeplerle kullanıcı ile aynı dili konuşması mümkün müdür?
- Yaşadığınız kentte mesleki itibarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?
- Mimarların iş hayatındaki gelir farklılıkları pratiğe bakışınızı nasıl etkiliyor?
- “Mimar” olarak bir “ego” ya sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?
- Mimar olduğunuz için mutlu musunuz?

